

Zpráva o šetření

ve věci nepřijetí romských dětí k základnímu vzdělávání z důvodu nedostatečné kapacity školy

---

Paní K. V., bytem XXX, a paní K. G., bytem YYY (dále také „stěžovatelky“), se na mě obrátily v zastoupení paní J. Š., bytem ZZZ (dále jen „zástupkyně stěžovatelek“). Stěžovatelky namítaly nevhodný postup ředitele Základní školy A. (dále jen „Základní škola A.“ nebo „škola“), Mgr. A. B. (dále jen „ředitel“) při přijímání syna paní G.¹ a vnuka paní V.² k základnímu vzdělávání pro školní rok 2014/2015. Stěžovatelky se domnívaly, že rozhodování ředitele ovlivnila skutečnost, že jde o romské děti. Zároveň také upozorňovaly na skutečnost, že přijetí dětí do školy podmiňovalo úspěšné splnění testu školní zralosti. Hodnocení testu dle stěžovatelek neodpovídalo skutečným schopnostem a dovednostem dětí a učitelky jejich výsledky účelově snižovaly s ohledem na snahu regulovat počet romských dětí ve škole. V neposlední řadě odkazovaly na nevhodné výroky ředitele školy ohledně nutnosti regulace počtu romských dětí ve škole.

A - Předmět šetření

Na základě podnětu jsem se dne 1. září 2014 rozhodla zahájit ve věci šetření ve smyslu ustanovení § 14 a § 21b písm. a) zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

V případě nalézám dvě roviny, kterých jsem se držela během šetření i při přípravě této zprávy. V první řadě se jedná o **postup ředitele školy při rozhodování** o přijetí dětí k základnímu vzdělávání, jelikož ředitel rozhodoval podle ustanovení § 165 odst. 2 písm. e) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školní zákon), ve znění pozdějších předpisů, a vystupoval tak jako správní orgán. V druhé řadě jsem se zaměřila na posouzení, zda při přijímání do základní školy nedošlo k **diskriminaci z důvodu etnicity**.

S ohledem na vyjádření stěžovatelek a předběžné vyhodnocení podnětu jsem šetření zaměřila na několik dílčích oblastí:

- (1) rozhodování ředitele školy jako správního orgánu
  - kapacitní možnosti školy
  - průběh zápisu k základní školní docházce
  - kritéria pro přijetí do školy

---

¹ Z. Ž

² J. V., svěřen soudem do pěstounské péče své babičky K. V.

- nesrovnalosti s místem trvalého pobytu a pěstounské péče J. V.
- přijímání dětí s odkladem školní docházky z předchozího školního roku
- průtahy v řízení

(2) diskriminace

- naplnění znaků přímé a nepřímé diskriminace, pokyn k diskriminaci a obtěžování.

Ve zprávě vycházím z dokumentů a audionahrávek poskytnutých zástupkyní stěžovatelek, autorizovaného zápisu z jednání vedoucího oddělení rovného zacházení Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen „Kancelář“) a zástupců stěžovatelek,³ z jednání pověřených pracovníků Kanceláře se zástupci zřizovatele⁴ a se zástupci Základní školy A.⁵ Dále pak z písemných vyjádření učitelek Základní školy A. přítomných zápisu,⁶ písemného vyjádření tehdejšího člena Rady městského obvodu Slezská Ostrava Radomíra Mandoka a ředitele Základní školy B.,⁷ a kopie spisové dokumentace odvolacího správního orgánu.⁸

B - Skutková zjištění

B.1 Zastoupení dětí a výběr školy

Stěžovatelky uvedly,⁹ že ony i děti jsou zapojeny do informačně-osvětové kampaně realizované v rámci pilotního projektu s názvem *Pilotní projekt na implementaci rozsudku „DH a ostatní proti České republice“ v Ostravě* (dále jen „projekt“).¹⁰ To potvrdila při jednání s vedoucím oddělení rovného zacházení Kanceláře také zástupkyně stěžovatelek. Zároveň doplnila, že kampaň realizují mimo jiné v městském obvodu Slezská Ostrava a je do ní zapojeno zhruba 70 dětí. Smyslem kampaně je informačně podpořit romské rodiče, aby pro své děti vybírali nesegregované základní školy a zvýšili připravenost dětí k základnímu vzdělávání. Součástí kampaně byla setkání rodičů a dětí s realizátory projektu,¹¹ vytvoření a distribuce informačních materiálů pro rodiče a monitory¹² či informační schůzky

³ J. Š. na jednání doprovodila Bc. E. S. a M. K.

⁴ Vedoucí odboru školství a kultury Úřadu městského obvodu Slezská Ostrava Mgr. Petra Nitková a právník úřadu Mgr. Vojtěch Müller.

⁵ Ředitel školy Mgr. A. B. a zástupkyně ředitele školy Mgr. C. D..

⁶ Mgr. E. F. a Mgr. G. H.

⁷ Mgr. Ch. I.

⁸ Krajský úřad Moravskoslezského kraje.

⁹ Zachyceno na audionahrávkách dokumentujících rozhovor mezi stěžovatelkami a M. Z. a M. S. z European Roma Rights Centre (ERRC) doložených zástupkyní stěžovatelek.

¹⁰ Donátoři projektu: Foundation Open Society Institute (FOSI), švýcarská nadace a Roma Initiative Office (RIO) spadající pod Nadaci Open Society Foundations (OSF). Více informací na: DH PROJEKT [on-line]. Ostrava: Vzájemné soužití, o. p. s., 2015 [cit. 19. 3. 2015].

Dostupné z: <http://www.vzajemnesouziti.estranky.cz/clanky/aktuality/dh-projekt.html>.

¹¹ Schůzky probíhaly především před konáním zápisů. Během nich organizátoři rodiče poučili o jejich právech a pracovali s dětmi na zlepšení jejich dovedností potřebných pro úspěšné zvládnutí zápisu.

¹² Externí pozorovatelé zápisu z řad pracovníků organizace. Jejich úkolem bylo sledovat proces zápisu a následně jej reflektovat, pořídit o průběhu zápisu zvukový záznam a v případě potřeby reagovat na vzniklé

zástupkyně stěžovatelek a tehdejšího radního s řediteli základních škol v dotčených školských obvodech. Na Základní škole A. tato schůzka proběhla asi čtrnáct dnů před zápisem. Zástupkyně stěžovatelek seznámila ředitele školy se smyslem kampaně. Zároveň řediteli sdělila, že k zápisu pro školní rok 2014/2015 přijde jedenáct romských dětí ze zmíněného projektu, se kterými dlouhodobě pracuje externí pedagožka Mgr. J. H. Tehdejší radní nepotvrdil¹³ informaci, že by zástupkyně stěžovatelek řediteli sdělila předpokládaný počet romských dětí hodlajících se dostavit k zápisu.

Stěžovatelky ve shodě uvedly, že školu pro chlapce vybraly kvůli kladným referencím školy. Paní V. o kvalitě školy přesvědčila také skutečnost, že školu již navštěvovali s dobrým prospěchem její další vnuci a vnučky. Paní G. zároveň zdůraznila, že škola se nachází nedaleko jejich bydliště a školu navštěvují chlapcovi kamarádi z okolí.

Pro jednoznačnost uvádím, že obě stěžovatelky shodně uvedly, že v domácnosti hovoří s dětmi česky.

B.2 Vymezení školského obvodu a koordinace školské politiky v rámci městského obvodu

Školský obvod Slezská Ostrava v souladu s obecně závaznou vyhláškou č. 13/2014, o školských obvodech spádových škol zřizovaných městskými obvody statutárního města Ostravy (dále také „vyhláška“), tvoří území celého městského obvodu. Konkrétně se jedná o čtyři základní školy.¹⁴

Z vyjádření zástupkyně zřizovatele - městské části Slezská Ostrava (dále jen „zřizovatel“) vyplynulo, že zřizovatel nedisponuje přesnými statistikami o počtu dětí, pro které je ze zákona povinen zajistit přístup k povinné školní docházce. Proto každoročně počet dětí pouze kvalifikovaně odhaduje na základě počtu dětí navštěvujících mateřské školy a přípravnou třídu¹⁵ v městském obvodě. Zástupkyně zřizovatele však upozornila, že je zcela běžnou praxí, že množství dětí z jejich městského obvodu navštěvuje školy mimo školský obvod. Pro školní rok 2014/2015 zřizovatel odhadoval dostatečnou kapacitu míst v prvních ročnících. Toto se po zápisech potvrdilo. Pouze Základní škola A. zaznamenala přetlak dětí, zatímco kapacita ostatních škol se naplnila odhadem na 70 %. Zřizovatel tak považuje svoji zákonnou povinnost za splněnou. Zřizovatel nekoordinoval počty přijímaných žáků na jednotlivých školách ani to nemá do budoucna v plánu.

Z vyjádření ředitele školy i zástupkyně zřizovatele shodně vyplynulo, že odbor školství a kultury Úřadu městského obvodu Slezská Ostrava pravidelně zhruba

---

negativní situace. Jejich náplň je konkrétně popsána v interní *Příručce pro monitory*. Prostřednictvím *Příručky pro rodiče* s ní organizátoři projektu seznámili i rodiče dětí.

¹³ Dne 11. listopadu 2014 vedoucí oddělení rovného zacházení Kanceláře vyzval radního k součinnosti. Odpověď obdržel dne 18. listopadu 2014.

¹⁴ Základní škola A, Základní škola B., Základní škola C. a Základní škola D. První tři školy se nachází ve vzdálenosti do jednoho a půl kilometru. Základní škola B. je od Základní školy A. vzdálená vzdušnou čarou zhruba pět kilometrů.

¹⁵ Na Základní škole B.

jedenkrát za dva měsíce svolává schůzky ředitelů škol ze školského obvodu.¹⁶ Ředitel uvedl, že problém přílivu dětí do škol řešili v rámci jedné z nich. Výsledkem schůzky bylo ujištění ze strany zástupců zřizovatele, že celkový počet otevíraných míst v prvních ročnících ve školském obvodu je dostatečný. Zástupci zřizovatele řediteli Základní školy A. doporučili, aby v případě přetlaku nepřijaté žáky odkázal k zápisu na zbylé školy, zejména ty v její blízkosti.

Vzhledem k tomu, že se ve svých šetřeních snažím získat informace ze všech dostupných zdrojů, oslovila jsem prostřednictvím vedoucího oddělení rovného zacházení Kanceláře také ředitele Základní školy B.

Z jeho písemného vyjádření¹⁷ vyplynulo, že nikdy nekomunikoval s řediteli ostatních škol ze školského obvodu ohledně koordinace počtu přijímaných dětí do prvních ročníků. K tomu dodal, že všichni ředitelé školského obvodu vycházejí z rozhodnutí zřizovatele, že spádovou oblastí každé školy je území celého městského obvodu Slezská Ostrava.

B.3 Kapacitní možnosti Základní školy A.

Zástupkyně stěžovatelek nesouhlasila s tím, že ředitel školy děti odmítl s odkazem na nedostatečné kapacitní možnosti školy. To potvrzují také odůvodnění vydaných rozhodnutí o nepřijetí.¹⁸ Dále uvedla, že ředitel mohl pro otevření další třídy prvního ročníku využít prostory školní družiny.

Ředitel školy při jednání s pověřenými pracovníky Kanceláře uvedl, že z kapacitních důvodů, resp. kapacity školní budovy, neměl možnost otevřít více jak jednu třídu v prvním ročníku. Informaci o záměru školy otevřít pouze jednu třídu škola nikterak oficiálně nezveřejňovala. Škola je dle ředitele v okolí považována za „jednotřídku“. Výjimku z tohoto pravidla tvoří aktuální druhý a třetí ročník.¹⁹ Ředitel záměr školy nastínil zástupkyni stěžovatelek na společném jednání zhruba dva týdny před zápisem, kterého byl přítomen také tehdejší radní. Tuto informaci oba zúčastnění potvrdili.

Škola disponuje jedenácti kmenovými, třemi odbornými učebnami (jazyková, počítačová, počítačovo-chemická)²⁰ a jednou místností pro školní družinu.²¹ Případné zřízení kmenové třídy z místnosti školní družiny ředitel hodnotil jako nevhodné řešení, jelikož se místnost nachází v připojeném bloku školní jídelny. Umístění třídy by znamenalo problematictější dostupnost a výuka by kolidovala

---

¹⁶ Schůzek se účastní vedoucí odboru školství a kultury, místostarosta, jemuž je svěřen úsek školství, a čtyři ředitelé škol spadajících do obvodu Slezská Ostrava.

¹⁷ Ze dne 13. listopadu 2014.

¹⁸ Více viz kapitola B.5.3.

¹⁹ V každém ročníku jsou otevřeny dvě třídy.

²⁰ Jsou vybaveny v rámci realizovaných projektů, a proto je není možno zrušit. Zároveň nejsou uzpůsobeny k výuce celých tříd.

²¹ Je nově vybavena šestihrannými stoly vhodnými pro zájmovou činnost dětí. Toto uspořádání neodpovídá standardům pro školní výuku a souviselo by s ním nezbytné každodenní stěhování či změna vybavení.

s provozem školní jídelny.²² Ředitel školy však připustil, že pro nedostatek prostorů již ve školní družině probíhá výuka některých dělených hodin. Ředitel zároveň odkázal na skutečnost, že škola má v plánu se zapojit do projektu „EU – peníze školám II“ v rámci operačního programu „Vzdělání pro konkurenceschopnost“, jenž má dle jeho informací vyhlásit Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“).²³ Jelikož již v minulosti škola byla do obdobného projektu zapojena, má zkušenost, že v jeho důsledku dochází k navýšení počtu dělených hodin. K těmto hodinám by byl nucen využívat prostory školní družiny. Ředitel zdůraznil, že přestavby ani přístavby budovy nejsou technicky možné.²⁴ Zároveň uvedl, že s ohledem na počty dětí v jednotlivých třídách nepředpokládal, že by se mu podařilo spojit třídy v některém ročníku se dvěma třídami.

V rámci šetření jsem zjistila, že ředitel pro nadcházející školní rok 2015/2016 otevře dvě třídy v prvním ročníku. Ředitel tuto skutečnost pracovníkům Kanceláře potvrdil. Doplnil, že získal tuto možnost díky přestupu více dětí z druhého ročníku do jiné školy, což mu umožní spojit budoucí třetí ročník v jednu třídu, a získá tak prostor pro dvě třídy v prvním ročníku.

Zástupkyně zřizovatele k tématu uvedla, že si je vědoma toho, že školy nezveřejňují předpokládaný počet tříd prvního ročníku. Po zkušenosti z loňských zápisů však měla v plánu tento postup metodicky upravit. Do dnešního dne nemám informace o tom, že by tak zřizovatel učinil. V září 2014 zřizovatel ředitelům rozeslal Doporučení k organizaci zápisů k povinné školní docházce,²⁵ které vypracovalo MŠMT.

B.4 Průběh zápisu a posuzování školní zralosti dětí

Výpovědi stěžovatelek ohledně organizace zápisu se ve většině shodují s vyjádřením ředitele školy. Zápis na školu probíhal během dvou dnů, a to 15. a 16. ledna 2014 vždy zhruba od 12:00 do 17:00 hod. Většina zájemců se dostavila během prvního dne. V tento den do školy přišla i zástupkyně stěžovatelek společně s několika romskými rodinami a televizním štábem. Ředitel uvedl, že než stihl zareagovat, televize ve škole pořídila videozáznamy, které se následně objevily v médiích. Nikdo z médií však vedení školy nekontaktoval, proto se ředitel rozhodl novináře požádat, aby školu opustili. Celá situace způsobila rozruch i díky tomu, že se u zápisu najednou objevilo větší množství lidí.

---

²² Dle školního vzdělávacího programu (dále také „ŠVP“) platného od 1. září 2013 žáci prvního ročníku mají 21 vyučovacích hodin, tzn. jedenkrát za týden výuku do 12:35 hod. Provoz školní jídelny začíná v 11:40 hod. Rozsah vyučovacích hodin dle ŠVP je dostupný ve Výroční zprávě o činnosti ve školním roce 2013/2014

²³ V době zápisu nebyl projekt vyhlášen. Dne 13. listopadu 2014 ředitel ve svém doplnění zdůraznil, že má informace o tom, že projekt bude vyhlášen. Zda měl tyto informace i v době zápisu, neuvedl.

²⁴ Již v loňském roce škola zrekonstruovala dílnu školníka pro účely nové třídy, zároveň v předcházejících letech škola nahradila sborovnu kmenovou třídou.

²⁵ MŠMT. Doporučení k organizaci zápisů k povinné školní docházce [on-line]. Praha: MŠMT, 2014 [cit. 10. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/34308/>.

Zástupkyně stěžovatelek byla přítomna zápisu většiny romských dětí zapojených do projektu, působila zde jako monitor a pořizovala zvukový záznam zápisů.²⁶

Zápis probíhal ve dvou třídách. V první třídě zákonní zástupci dětí vyplnili nezbytné dokumenty (*Žádost o přijetí, Dotazník pro rodiče*). Ve druhé třídě jedna učitelka seznamovala rodiče u katedry s chodem školy a možnostmi zájmových aktivit, družiny a jídelny. Druhá učitelka s dítětem absolvovala několik stanovišť zaměřených na sociální zralost,²⁷ řeč,²⁸ rozumové schopnosti²⁹ a sluchové vnímání³⁰ a tzv. Jiráskův-Kernův test.³¹ Úspěšnost dítěte na jednotlivých stanovištích učitelka zaznamenávala do záznamového archu a přidělovala body dle předem dané škály. Záznamové archy učitelky rodičům nevydávaly, měly být interním dokumentem. Z vyjádření ředitele vyplynulo, že plnění jednotlivých úkolů na stanovištích škola používá každý rok, pro zápisy ke školní docházce pro školní rok 2014/2015 poprvé vypracovala záznamové archy a přidělovala body. Jednotlivá stanoviště vycházela z testu, který provádí školská poradenská zařízení v rámci hodnocení školní zralosti. Vedení školy se domnívá, že úkoly neobsahovaly žádné kulturně nekorektní prvky.

Ani jedna ze stěžovatelek dopředu nevěděla, že si škola stanovila pro přijetí nějaká kritéria. O nutnosti co nejlepšího splnění testu školní zralosti se obě dozvěděly až při samotném zápisu. Doplnily, že chlapci byli připraveni na zvládnutí základních úkolů (znalost svého jména, bydliště, věku, rozeznávání barev, tvarů a podobně), jelikož prošli přípravnými kurzy v rámci projektu, a před zápisem jejich znalosti a dovednosti ověřila externí pedagožka.

Tehdejší radní uvedl, že se o průběhu zápisu dozvěděl až zpětně z médií a situace jej překvapila. To, že zástupkyně stěžovatelek s sebou k zápisu přivedla média, považoval za neférové.

Zástupkyně zřizovatele uvedla, že zřizovatel kontroluje pouze hospodaření školy. Naopak do průběhu zápisů zřizovatel nikterak nezasahoval a ani to do budoucna nemá v plánu. Organizaci zápisů, tedy i případné používání testů školní zralosti, ponechává zcela v kompetenci ředitelů škol.

B.4.1 Opakované prověřování školní zralosti

Stěžovatelky nebyly spokojeny s průběhem zápisu, zejména hodnocením dětí. Uvedly, že učitelky, které děti zkoušely, se k dětem nechovaly spravedlivě, jednaly s nimi povýšeně a děti nenechaly domluvit při odpovídání na otázky. Zdůraznily, že jedna učitelka nevhodně napomenula Z. Ž. poté, co poradil odpověď kamarádovi. V důsledku toho se uzavřel do sebe a ze zápisu měl velmi špatný dojem.

---

²⁶ Kvalita některých nahrávek je špatná, a tedy jejich výpovědní hodnota omezená.

²⁷ Znalosti jména, věku, bydliště, kamarádů a docházky do předškolního zařízení.

²⁸ Správná výslovnost všech hlásek, schopnost krátce vyprávět dle obrázku, přiměřenost slovní zásoby.

²⁹ Řazení denních činností, poznávání barev, prostorová a pravolevá orientace, základní početní vědomosti, rozeznávání geometrických tvarů a některých písmen.

³⁰ Schopnosti poznání náslovných hlásek a rozdělování slov na slabiky s vytleskáváním.

³¹ Jiráskův-Kernův test je tradičně složen z hodnocení kresby mužské postavy, napodobení věty a obkreslení skupiny bodů.

Učitelky organizující zápis uvedly, že Z. Ž. během zápisu neprojevoval zájem o plnění úkolů, a to ani při pobízení matkou a učitelkou, pokřikoval na přítomné kamarády a matka chlapci napomáhala (vedla ruku při kreslení). J. V. se učitelkám jevil jako unavený, nejistý, nepoznával barvy, čísla, tvary, nedokázal popsat obrázek a s učitelkou nechtěl komunikovat.

Z vyjádření stěžovatelek i učitelek přítomných zápisu shodně vyplynulo, že s průběhem zápisu nebyla spokojena ani zástupkyně stěžovatelek. Proto požadovala jejich nové přezkoušení.³² K tomu učitelky přistoupily. Se Z. Ž. přezkoušení provedla stejná učitelka jako v prvním případě, J. V. přezkoušela jiná učitelka. Dle vyjádření učitelek „byly původní záznamové archy anulovány“. Stěžovatelky uvedly, že je učitelky roztrhaly a vyhodily. Učitelky zároveň zdůraznily, že do opakovaného přezkoušení zasahovala zástupkyně stěžovatelek (např. napovídala chlapcům barvy). Na záznamové archy učitelky vyznačily, že se jedná o druhé provedení a že bylo provedeno na žádost zákonných zástupců a zástupkyně stěžovatelek. Součástí správního spisu jsou pouze druhé záznamové archy.

B.5 Průběh rozhodovací činnosti ředitele

B.5.1 Kritéria pro přijetí

Ředitel potvrdil, že kritéria pro přijímání do prvních ročníků pro školní rok 2014/2015 zveřejnil až s výsledky zápisu, a to prostřednictvím webových stránek školy. Veřejně známá tedy nebyla ani skutečnost, že rozhodující pro (ne)přijetí bude posouzení školní zralosti dětí.

„Hlavní kritéria

- *dítě s místem pobytu ve školském obvodu 3 b.*
- *dítě, které má trvalý pobyt v obci bez spádové školy 2 b.*

Doplňkové kritérium

- *posouzení školní zralosti (předpoklady k nástupu do 1. třídy ZŠ) max. 29 b.*

Při rovnosti bodů je rozhodováno na základě losování.“

Ředitel školy v rámci šetření upřesnil, že při posuzování školní zralosti mohlo dítě získat patnáct bodů v tzv. Jiráskově-Kernově testu, zbylých čtrnáct bodů v rámci ostatních stanovišť popsaných výše.

Po zápisu ředitel školy na webových stránkách školy zveřejnil také dokument označený jako *Zápis do 1. tříd a zákonné normy*. Bod tři a čtyři tohoto dokumentu mimo jiné uvádí, že „Zákonný zástupce dítěte může pro žáka zvolit jinou než spádovou školu. Důvodem nepřijetí dítěte do vybrané školy je **především** kapacita školy“.

---

³² Přezkoušení požadovala ještě i pro třetího chlapce (také zapojeného do projektu).

B.5.2 Odklady školní docházky ze školního roku 2013/2014

Ředitel uvedl, že při rozhodování o (ne)přijetí počítal s nástupem devíti dětí, kterým v předchozím roce udělil odklad školní docházky. Ve skutečnosti jich nastoupilo šest a ředitel dovozoval nutnost jejich přijetí. To potvrzuje také seznam přijatých dětí obsažený v odvolacím spisu. Děti s odkladem školní docházky z předchozího roku obsadily dvacáté čtvrté až třicáté místo, tj. poslední, a není u nich uvedeno žádné bodové hodnocení.

B.5.3 Rozhodnutí o nepřijetí

Ve věci nepřijetí nezletilých k základnímu vzdělání vydal ředitel školy dne 27. ledna 2014 rozhodnutí,³³ které odůvodnil následovně:

„Řízení o přijetí k základnímu vzdělání bylo zahájeno na základě žádosti Z. (sic!) Ž. (J. V.),³⁴ kterou podal dne 15. ledna 2014, prostřednictvím svého zákonného zástupce. Do Základní školy A., příspěvková organizace, byly k základnímu vzdělávání pro školní rok 2014/2015 děti přijímány na základě doložení bydliště ve spádové oblasti školy a dále dle souboru kritérií sestavených ředitelem školy, na jejichž základě bylo stanoveno pořadí žadatelů. (...) Ředitel školy rozhodl o nepřijetí k základnímu vzdělávání proto, že žadatel podle tohoto systému dosáhl 11 (20) bodů a v konečném pořadí uchazečů byl zařazen na 37. (32.) místo. Vzhledem k tomu, že kapacitní možnosti školy umožňují přijetí žáků do 1. třídy (30 dětí) k základnímu vzdělávání pro školní rok 2014/2015, ve Vašem případě nebyly splněny potřebné předpoklady pro kladné vyřízení Vaší žádosti o přijetí dítěte do naší školy.“

Odvolání proti rozhodnutí o nepřijetí

Ze spisové dokumentace odvolacího správního orgánu vyplývá, že se oba chlapci v zastoupení stěžovatelek proti rozhodnutí o nepřijetí dne 14. února 2014 odvolali. Odvolání stěžovatelky adresovaly řediteli a zřizovateli školy.

V návaznosti na odvolání stěžovatelek je ředitel předvolal k samostatným jednáním. Obě jednání proběhla dne 28. února 2014 a ředitel o nich učinil zápisy,³⁵ které obě stěžovatelky odmítly podepsat. Obou jednání se účastnila také zástupkyně stěžovatelek. Předmětem obou jednání bylo odůvodnění nepřijetí chlapců do školy, a to z kapacitních důvodů. Ředitel školy obě stěžovatelky informoval o možnostech přihlásit chlapce na jiné školy ve školském obvodu, konkrétně na Základní školu B. a Základní školu C. Předmětem jednání s K. V. byla i žádost ředitele k doložení trvalého pobytu jejího vnuka.

Na odvolání stěžovatelek ze dne 10. března 2014 reagoval dopisy³⁶ tehdejší starosta Úřadu městské části Slezská Ostrava Mgr. Antonín Maštaliř, který stěžovatelky informoval o projednání jejich připomínek v rámci zasedání rady

³³ Č. j. SŘ/14/2014/ŘŠ a SŘ/16/2014/ŘŠ.

³⁴ Znění rozhodnutí jsou pro oba nezletilé shodná s výjimkou jména, počtu dosažených bodů a umístění. Proto uvádím jednotné znění s tím, že před závorkou je znění odůvodnění Z. Ž., v závorce J. V.

³⁵ Č. j. SŘ/80/2014/ŘŠ a SŘ/81/2014/ŘŠ.

³⁶ Č. j. SLE/06404/14/ŠaK/St a SLE/06405/14/ŠaK/St.

městské části ze dne 6. března 2014. Starosta uvedl, že kapacita školy umožňovala otevření pouze jedné třídy v prvním ročníku, nicméně zdůraznil volné kapacity ve zbylých základních školách v rámci školského obvodu, v čemž spatřoval naplnění své povinnosti dle ustanovení § 178 odst. 1 školského zákona. Zdůraznil, že velikostí školského obvodu „... je zajištěno, že školní docházka bude umožněna všem dětem majícím trvalý pobyt na území městského obvodu, i když na jiné než zákonným zástupcem zvolené základní škole“. Starosta také konstatoval, že „je zcela běžné, že ředitel školy stanoví systém hodnocení takzvané školní zralosti, tzv. fyzickou a duševní připravenost dítěte pro vstup do školy... Na základě bodových výsledků zápisu je stanoven pořadník dětí pro přijetí, který je určující k vydání rozhodnutí o přijetí/nepřijetí dítěte ve vztahu k počtu volných míst“.

Dne 11. března 2014 postoupil ředitel školy odvolání Krajskému úřadu Moravskoslezského kraje, který rozhodnutím³⁷ ze dne 8. dubna 2014 zrušil původní rozhodnutí a vrátil věc řediteli k novému projednání. Krajský úřad odůvodnil svá rozhodnutí o nepřijetí zejména tím, že ředitel školy (správní orgán) nevyzval prokazatelně zákonně zástupkyně dětí (účastnice řízení) k vyjádření se k podkladům rozhodnutí, v dokumentaci prokazatelně nedoložil seznámení zákonných zástupkyň chlapců s právem nahlížet do spisu dle ustanovení § 38 odst. 1 správního řádu, nedostatečně identifikoval účastníky řízení³⁸ a nedostatečně odůvodnil svá rozhodnutí. Nepřezkoumatelnost rozhodnutí odvolací orgán shledal zejména ve skutečnosti, že z dokumentace prokazatelně nevyplývá, že zájemci o přijetí byli před zahájením řízení seznámeni s podmínkami přijímacího řízení, resp. souborem kritérií, i přesto, že na odůvodnění rozhodnutí o nepřijetí tímto argumentoval. Zároveň zdůraznil, že „správní orgán neuvádí, proč získal účastník řízení právě 11 (20) bodů, zda všichni uchazeči o přijetí (...) umístění v pořadí podle stanovených kritérií do 36. (31.) místa získali vyšší počet bodů a všichni z nich mají místo pobytu ve školském obvodu, což nevyplývá ani z přiložené spisové dokumentace.“ Odvolací orgán také zdůraznil, že škola nedoložila záměr otevření jedné třídy v prvním ročníku s počtem třiceti žáků ani jej v rozhodnutí o nepřijetí nezdůvodnila. Tuto absenci dle odvolacího orgánu nemůže zhojit ani odůvodnění ve vyjádření k odvolání proti rozhodnutí o nepřijetí. Odvolací orgán dále konstatoval, že ředitel se nevypořádal s námitkami zákonných zástupců dětí (účastníků řízení).

B.5.4 Rozhodnutí o přijetí

Ze spisové dokumentace dále vyplývá, že krajský úřad vrátil spis řediteli dne 10. dubna 2014. Nato ředitel písemně dopisy³⁹ ze dne 16. dubna 2014 seznámil stěžovatelky s možností nahlížet do spisu a vyzval je k vyjádření k podkladům shromážděným pro potřeby rozhodování.

Po opětovném projednání ředitel dne 30. května 2014 přijal J. V.⁴⁰ a dne 5. června 2014 Z. Ž.⁴¹ Obě nová rozhodnutí ředitel odůvodnil tím, že „v průběhu obnoveného správního řízení nastaly nové skutečnosti umožňující přijetí“.

³⁷ Sp. zn. ŠMS/7766/2014/Jos a ŠMS/7765/2014/Jos.

³⁸ Špatné označení nezletilého Z. Ž a místa trvalého pobytu u J. V.

³⁹ Č. j. SŘ/14/2014/ŘŠ a SŘ/16/2014/ŘŠ.

⁴⁰ Č. j. SŘ/16/2014/ŘŠ.

Ředitel uvedl, že v průběhu běhu lhůty pro vydání nových rozhodnutí ve věci byl neformálně informován o tom, že dvě dříve přijaté děti do prvního ročníku nenastoupí, resp. přestoupí do jiné školy. Proto čekal, až mu zákonní zástupci těchto dětí doručí své žádosti o přestup a bude moci chlapce přijmout na jejich místo. Z poskytnutého seznamu přijatých dětí je patrné, že tyto děti měly trvalý pobyt ve školském obvodě.⁴²

Ani jeden z chlapců na Základní školu A. nakonec nenastoupil s odkazem na špatnou zkušenost se zápisem. V mezidobí byli oba chlapci přijati na Základní školu B., tj. školu ve školském obvodu, na kterou také nastoupili.

B.5.5 Specifické postavení J. V.

(1) Místo trvalého pobytu

Ředitel školy se vyjádřil, že si byl vědom své povinnosti přijmout do prvního ročníku přednostně děti s trvalým pobytem na území školského obvodu. O tom svědčí také seznam nepřijatých dětí, jenž je součástí odvolacího spisu.⁴³

Ze spisové dokumentace je možné vyčíst, že stěžovatelka u zápisu uvedla dvě adresy trvalého pobytu. V *Žádosti o přijetí dítěte k základnímu vzdělávání* uvedla adresu mimo školský obvod, zatímco v *Dotazníku pro rodiče* adresu ve školském obvodě. Odvolací správní orgán následně náhledem do registru obyvatel zjistil, že místem trvalého pobytu chlapce je třetí adresa, která je mimo školský obvod.

Při rozhodování o nepřijetí ředitel školy vycházel z adresy ve školském obvodě, a chlapec tak předběhl ve výsledcích i „spádové děti“.⁴⁴ Ředitel při jednání s pracovníky Kanceláře uvedl, že si je vědom chyby. Zdůraznil, že jednal na základě mylné informace a teprve po vydání zamítavého rozhodnutí vyzval stěžovatelku k doložení místa trvalého pobytu jejího vnuka. Stěžovatelka mu při jednání potvrdila, že ona i vnuk mají trvalý pobyt mimo školský obvod. Zároveň však přinesla rukou napsané potvrzení, že je s chlapcem v nájmu na adrese ve školském obvodu. Tento doklad ředitel nepovažoval za věrohodný a vycházel z místa trvalého pobytu. Možnosti změnit původní pořadí tak, aby se chlapec přesunul až za všechny přihlášené spádové děti, již ředitel nevyužil.

(2) Pěstounská péče

Dotazník pro rodiče, který stěžovatelka vyplnila v den zápisu a je součástí spisové dokumentace, dokládá, že stěžovatelka není matkou nezletilého. O tom svědčí také rozsudek Okresního soudu v Ostravě,⁴⁵ který je součástí odvolacího

---

⁴¹ Č. j. SŘ/14/2014/ŘŠ.

⁴² V seznamu přijatých žáků ke dni 1. února 2014 poskytnutém ředitelem jsou tyto děti zařazeny pod čísla 24 a 28.

⁴³ 39. místo v pořadí obsadilo dítě s lepším bodovým ohodnocením než poslední přijatý žák, ale dle poznámky nesplnilo hlavní kritérium pro přijetí, tj. spádovost.

⁴⁴ Za *spádové děti* v celém textu považují děti s místem trvalého pobytu ve školském obvodu školy, do které se hlásí. V souladu s ustanovením § 36 odst. 7 školského zákona mají tyto děti právo na přednostní přijetí k povinné školní docházce na danou školu. Za *nespádové* naopak označují děti či žáky bez tohoto práva, tj. bez místa trvalého pobytu ve školském obvodě dané školy.

⁴⁵ Rozsudek Okresního soudu v Ostravě ze dne 21. prosince 2011, sp. zn. 43 P a Nc 206/2011.

spisu. Audionahrávky průběhu zápisu podporují tvrzení stěžovatelky, že na tuto skutečnost upozornila učitelku přítomnou u zápisu a dotázala se, zda je nezbytné, aby předložila rozsudek svědčící o svěření chlapce do pěstounské péče. Učitelka u zápisu však rozhodnutí soudu nepožadovala. Vyžádal si je až ředitel školy v době, kdy shromažďoval potřebné dokumenty pro účely postoupení odvolacímu orgánu, tj. po vydání rozhodnutí o nepřijetí. Rozhodnutí o nepřijetí ředitel doručoval stěžovateli.

B.6 Námitka diskriminace

Zástupkyně stěžovatelek zdůraznila, že ve školském obvodu Slezská Ostrava spatřuje výrazné rozdíly mezi jednotlivými školami ve vztahu k začleňování romských dětí. Základní školu A. považuje za kvalitní školu, kterou navštěvují převážně žáci z majority, zatímco Základní školu B. lze označit za školu segregovanou, navštěvovanou převážně romskými žáky.

Z vyjádření všech dotázaných vyplynulo, že městská část Kunčičky, v níž se nachází Základní škola B., je odloučenou částí Slezské Ostravy, kde většina bytů patří společnosti RPG Byty, s. r. o. Tato společnost dle vyjádření všech dotázaných pronajímá byty převážně Romům, proto i ve škole romské děti mají majoritní zastoupení. Ředitel Základní školy B. odhadoval, že dvě stě deset ze dvě stě třiceti tří dětí ve škole je romského původu, z čehož však pouze deset eviduje jako žáky se sociálním znevýhodněním.⁴⁶ Zápisu do prvního ročníku Základní školy B. se zúčastnilo celkem čtyřicet jedna dětí a všechny ředitel přijal. Ředitel Základní školy B. doplnil, že se neúčastnil žádného jednání, na kterém by se řešil převoz dětí do dalších škol v rámci školského obvodu tak, aby poměr romských a neromských dětí ve školách v obvodu byl vyrovnanější. Ani on sám o této variantě nikdy neuvažoval. Toto potvrdila také zástupkyně zřizovatele.

Ředitel Základní školy A. uvedl, že jeho školu navštěvuje průměrně čtyři až pět žáků romského etnika na třídu. V prvním ročníku školního roku 2014/2015 jich je dle odhadu ředitele školy osm až devět.

Zástupkyně stěžovatelek rovněž doložila seznam dětí zahrnutých v projektu, které se dostavily k zápisu k povinné docházce pro školní rok 2014/2015. Tato data jsem doplnila o počty dětí vyplývající ze seznamu přijatých a nepřijatých dětí obsažených v odvolacím spisu, díky čemuž jsem dospěla k následujícím zjištěním:

- **k zápisu přišlo celkem 41 dětí**
  - z toho z projektu⁴⁷ 11 dětí
- **přijato k 28. lednu 2015 30 dětí**
  - z toho po odkladu 7 dětí
  - z toho z projektu 4 děti

---

⁴⁶ Sociální znevýhodnění žáků škola překonává řadou opatření, a to působením třech asistentů pedagoga, dlouhodobým zřízením přípravného ročníku, doučováním dětí nad rámec vyučování, spoluprací s Diecézní charitou ostravsko-opavskou, fungováním školního klubu pro děti do sedmnácti let, fungujícím logopedickým kroužkem a používáním speciálních učebnic.

⁴⁷ Tj. Romů.

- z toho z projektu 1 - 2 dítě/děti⁴⁸

▪ **nepřijato k 28. lednu 2015 11 dětí**

-z toho z projektu 5 - 6 dětí⁴⁹

Ze seznamu také vyplývá, že tři děti z projektu se zapsaly na Základní školu B. Všechny děti ředitel přijal, stejně jako tři děti, které se přihlásily po neúspěchu na Základní školu A., včetně dětí stěžovatelek. Zbylé děti z projektu (celkem dvacet dva) byly přijaty do šesti základních škol mimo školský obvod Slezská Ostrava.

B.6.1 Výroky ředitele uveřejněné v médiích

Ředitele školy pověřeni zaměstnanci Kanceláře konfrontovali s některými jeho výroky uveřejněnými v tisku⁵⁰ a dotázali se jej na jejich původ. Ředitel uvedl, že v tomto případě byly jeho výroky vytrženy z kontextu. Rozhovor s reportérkou probíhal po telefonu a ředitel se měl vyjadřovat k výrokům zástupkyně stěžovatelek citovaným reportérkou. Potvrdil, že podporuje integraci romských dětí. Za nejvhodnější způsob považuje integraci čtyř až pěti dětí z minority ve třídě. Obával se situace, kdy by do prvního ročníku nastoupilo více romských dětí. Jeho reakce měla zachytit také obavu z odlivu dětí z majority, tak jako se tomu stalo na Základní škole C., kde dle jeho vyjádření kvůli převažujícím dětem z minority odešly ostatní děti majority a namísto integrace dochází ve škole k segregaci romských dětí.

Na audionahrávce zachycující rozhovor zástupkyně stěžovatelek s ředitelem školy během zápisu se objevují následující výroky ředitele.

V návaznosti na oznámení zástupkyně stěžovatelek, že k zápisu přivedla šest romských dětí, uvedl:

„Ale já mám tady ještě osm odkladů z minulého roku... nebo devět. A z těch devět odkladů je osm romských dětí. Takže počítejte (...) Jako není to, že bychom nechtěli vzít romské děti. Máme tady osm, kteří přijdou prostě z minulého roku... Ale vidíte, osm plus šest už je jiný počet, že, než čtyři až pět.“

Ředitel reagoval na tvrzení zástupkyně stěžovatelek, že děti se těšily k zápisům, rodiče byli nervózní, a nyní budou odmítnuty jen z důvodu obavy ředitele z odlivu majoritních dětí, následovně:

„Ale já jsem se jenom bál, že ty děti prostě nebudou splňovat ty nároky, o to mi šlo. Ať prostě tady vezmeme děti, s kterými tady se bude dobře pracovat ten další rok, a ne ať se tady budou zase trápit někteří, kteří by mohli být třeba někde jinde a tam by se netrápili.“

---

⁴⁸ V tomto údaji se tvrzení stěžovatelky a ředitele školy rozcházejí. Stěžovatelka tvrdí, že ředitel jedno dítě (v odvolacím spisu označeno na seznamu přijatých dětí pod číslem 19) přijal až dodatečně dne 31. ledna 2014, a to po odhlášení dříve přijatého dítěte. Ředitel naopak telefonicky zaměstnankyni Kanceláře potvrdil, že rozhodnutí o přijetí tohoto dítěte i čtyřech s nižším bodovým hodnocením vydal shodně s ostatními rozhodnutími, tj. dne 28. ledna 2014. Pouze zákonnými zástupci dítěte bylo převzato až 19. února 2014. Během telefonátu se zaměstnankyni Kanceláře však ředitel nejprve potvrdil dodatečné přijetí, následně je však popřel.

⁴⁹ Viz předchozí poznámka pod čarou.

⁵⁰ RADOVÁ, Markéta. Část škol v Ostravě chce přijímat jen omezené počty romských dětí. In: Idnes.cz [online]. 21. 1. 2014. [cit. 18. 9. 2014]. Dostupné z: [http: ...](http://...)

Zástupkyně stěžovatelek uvedla, že je smutné, že ředitel předpokládal (aniž by děti viděl), že nezvládnou první ročník. Na to ředitel uvedl:

„Protože tady některé děti máme, máme tady některé děti i od Vás a vím, že s nimi to někdy není lehké. Takže většinou mám s nimi, nebo měli jsme s nimi, takovou ne moc dobrou zkušenost.“

Zástupkyně stěžovatelek reagovala na tvrzení ředitele školy, že se bojí odlivu dětí z majority, jako se tomu stalo na Základní škole C. Uvedla, že Základní školu C. navštěvuje devadesát procent Romů, čímž chtěla nastínit odlišnost situace. Ředitel reagoval:

„Ale bavíme se o dnešní společnosti, dnešní společnost je nastavená takhle, takže pokud tady uvidí, že ti Romové v té třídě už převažují, bude to tento rok, příští rok, tak já bohužel tu společnost neovlivním, budu se snažit, ale i tak si myslím, že odliv těch normálních dětí tady bude...“

Na otázku zástupkyně stěžovatelek, proč v ročníku, ve kterém byly otevřeny dvě třídy, ředitel všechny romské děti umístil do jedné třídy, ředitel uvedl:

„Polovina té první třídy je romská. Ale zase jsme přihlédli k tomu, jakou úroveň té připravenosti měly, jo. Ať se v té třídě může pracovat jinak než v té druhé třídě.“

C - Hodnocení věci ochránkyní

C.1 Přijímání dětí k základnímu vzdělávání

Školský zákon zakotvuje⁵¹ povinnost zákonného zástupce dítěte „přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce, a to v době od 15. ledna do 15. února kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku“. Dále jasně vymezuje věk dítěte, k němuž je dítě povinno nastoupit do školy,⁵² stejně jako místo, kde dítě může nastoupit do školy.

„Žák plní povinnou školní docházku v základní škole zřízené obcí nebo svazkem obcí se sídlem ve školském obvodu (§ 178 odst. 2), v němž má žák místo trvalého pobytu (dále jen „spádová škola“), pokud zákonný zástupce nezvolí pro žáka jinou než spádovou školu.“

V neposlední řadě zákon⁵³ ukládá řediteli spádové školy povinnost přednostně přijmout děti s místem trvalého pobytu v příslušném školském obvodu či umístěné v zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy nebo ve školském zařízení pro

---

⁵¹ Ustanovení § 36 odst. 4 školského zákona.

⁵² Dle ustanovení § 36 odst. 3 školského zákona „Povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad. Dítě, které dosáhne šestého roku věku v době od září do konce června příslušného školního roku, může být přijato k plnění povinné školní docházky již v tomto školním roce, je-li přiměřeně tělesně i duševně vyspělé a požádá-li o to jeho zákonný zástupce. Podmínkou přijetí dítěte narozeného v období od září do konce prosince k plnění povinné školní docházky podle věty druhé je také doporučující vyjádření školského poradenského zařízení, podmínkou přijetí dítěte narozeného od ledna do konce června doporučující vyjádření školského poradenského zařízení a odborného lékaře, která k žádosti přiloží zákonný zástupce“.

⁵³ Ustanovení § 36 odst. 7 školského zákona.

preventivně výchovnou péčí⁵⁴ ve školském obvodu. **Tuto povinnost prolamuje pouze naplnění kapacity, resp. výše povoleného počtu žáků uvedeného ve školském rejstříku.**⁵⁵

Vymezení školského obvodu stejně jako zajištění podmínek pro plnění povinné školní docházky všem dětem s místem trvalého pobytu ve školském obvodu je kompetencí, kterou školský zákon⁵⁶ přiděluje primárně obci, v případě její nečinnosti krajskému úřadu. **Město Ostrava splnilo svou povinnost** tím, že školské obvody na svém území vyznačilo vyhláškou, pro Slezskou Ostravu se tak školský obvod shoduje s územím městského obvodu.

C.1.1 Možnosti školy

Z výpisu školského rejstříku vyplývá, že celková kapacita Základní školy A. je tři sta padesát žáků. Výroční zpráva o činnosti ve školním roce 2013/2014 zaznamenává k 31. srpnu 2014 celkem dvě stě čtyřicet tři žáků. Tedy ani při odchylkách při započtení nově přijatých žáků do prvního ročníku a odečtení odcházejících žáků devátého ročníku **nemohla být kapacita školy maximálně zaplněna.**

Jsem si vědoma toho, že ředitel školy byl postaven do patové situace, jelikož sice nepřekračoval celkový počet žáků zapsaných ve školském rejstříku, nicméně již nedisponoval místem v konkrétním ročníku. Počet žáků v ročníku se totiž odvíjí od počtu tříd, přičemž dle prováděcího předpisu školského zákona se v každé třídě může vzdělávat maximálně třicet žáků, resp. třicet čtyři v případě udělení výjimky.⁵⁷

Musím souhlasit s tvrzením ředitele školy, že **škola v uvedeném školním roce fakticky neměla další možnosti pro otevření více tříd prvního ročníku.**

- Škola nedisponovala žádnou volnou místností, kterou by mohla přestavět na klasickou třídu.
- Přístavby ani přestavby s ohledem na okolí školní budovy nebyly a nejsou možné.
- Již ve školním roce 2013/2014 škola neměla k dispozici sborovnu, která je jinak běžnou součástí škol.
- Specializované místnosti škola s ohledem na udržitelnost projektů realizovaných v minulosti a závazky z nich vyplývající nemohla přestavět.
- Škola neměla možnost sloučit třídy v ročnících, ve kterých realizuje výuku ve dvou třídách.

---

⁵⁴ Pro účely této zprávy již nebudou děti umístěné ve školských zařízeních pro výkon ústavní či ochranné výchovy nebo školských zařízeních pro preventivně výchovnou činnost zdůrazňovány.

⁵⁵ V souladu s poslední větou ustanovení § 36 odst. 7 školského zákona.

⁵⁶ Ustanovení § 178 odst. 2 a 3.

⁵⁷ V souladu s ustanovením § 23 odst. 5 školského zákona.

- I přestože většinu argumentů ředitele školy ohledně nemožnosti využít prostory školní družiny nepovažuji za relevantní,⁵⁸ skutečnost, že škola byla nucena prostor využívat pro několik dělených hodin již ve školním roce 2013/2014, svědčí o prostorovém deficitu školy. Domnívám se proto, že na školu by tímto krokem byly kladeny až nereálné organizační nároky.

S ohledem na specifičnost vymezeného školského obvodu, zejména volné kapacity ve zbylých školách v rámci školského obvodu, specifickou polohu školy a její možnosti, **nepovažuji za vhodné**, aby ředitel žádal o rozšíření kapacity třídy formou výjimky. Stejně tak mi **nepřijde účelné**, aby ředitel ve spolupráci se zřizovatelem hledal řešení pro rozšíření školy, například pronájmem prostor v přilehlých budovách a vytvořením odloučeného pracoviště.

Mám za prokázané, že škola svůj záměr otevřít pouze jednu třídu v prvním ročníku ani maximální počet přijímaných žáků nezveřejnila, ani s ním neseznámila zákonné zástupce dětí (účastníky správního řízení) během zápisu. S ohledem na zásadu **předvídatelnosti neboli ochrany legitimního očekávání** zakotvenou v § 2 odst. 4 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“), k tomu **měl ředitel školy přistoupit**. Ředitel školy svůj argument nijak nepodpořil ani v odůvodnění rozhodnutí o nepřijetí. Tvrzení ředitele školy, že škola je v okolí považována za „jednotřídku“ považuji za zcela irelevantní, a to zejména s ohledem na to, že škola v předchozích letech otevřela dvě třídy v prvním ročníku.

Odůvodnění rozhodnutí o nepřijetí chlapců odkazující pouze na nedostatečnou kapacitu školy považuji za nedostatečné, resp. takové rozhodnutí považuji za nepřezkoumatelné. Ohledně nedostatečnosti odůvodnění rozhodnutí o nepřijetí se již velmi podrobně vyjádřil odvolací správní orgán a já jeho názory sdílím.

Nedomnívám se, že by odůvodnění mělo obsahovat rozsáhlou právní argumentaci, která by vyžadovala právní vzdělání ředitele školy. Považuji však za nezbytné, aby z odůvodnění byly **patrné veškeré skutečnosti, které ředitele k nepřijetí dítěte vedly, na základě jakých kritérií rozhodoval a proč při přijetí upřednostnil jiné děti.** V opačném případě je rozhodnutí nepřezkoumatelné a odvolací orgán je nucen je zrušit.

Argumentaci ohledně nedostatečné kapacity je možné tolerovat pouze u „nespádových dětí“ a ve spojení s dalším zdůvodněním.⁵⁹

Mé závěry podporuje také odborná literatura,⁶⁰ která uvádí, že „*ředitel školy je výše uvedené („spádové“) žáky povinen přednostně přijmout, nehledě na své*

---

⁵⁸ Skutečnost, že se výuka jedné vyučovací hodiny týdně kryje s provozem školní jídelny, není podstatná, jelikož minimálně dvě vyučovací hodiny týdně určené pro výuku tělesné výchovy neprobíhají v prostorách třídy. Stejně tak škola mohla opětovně vybavit místnost nábytkem splňujícím požadavky pro školní vyučování. Za zcela irelevantní považuji argumentaci potřebou prostoru pro případné zapojení do nového projektu, který ještě nebyl ani vyhlášen.

⁵⁹ Specifickému postavení J. V. se věnuji v části C.2.

⁶⁰ RIGEL, Filip a kol. *Školský zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 208. ISBN 978-80-7400-550-3.

rozhodnutí v daném školním roce otevřít určitý počet tříd nebo třídy naplňovat pouze určitým počtem žáků“.

C.1.2 Přípustnost soudního použití zvukového záznamu jako důkazního prostředku

Jelikož zástupkyně stěžovatelek doložila také zvukové záznamy získané během zápisu, a to bez souhlasu ředitele školy či učitelek přítomných zápisu, a já se o ně ve svém šetření také opírám, ráda bych se krátce vyjádřila k jejich přípustnosti také v případě jejich využití jako důkazního prostředku v rámci možného soudního řízení. Předložené nahrávky zaznamenávají průběh zápisu a rozhovor s ředitelem školy o průběhu zápisu a jeho důsledcích na správním rozhodování.

V první řadě je třeba upozornit, že ustanovení § 125 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů („dále jen „občanský soudní řád“), provedení důkazu soukromě pořízeným zvukovým záznamem nevylučuje. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“), sice primárně podmiňuje zachycení zvukového záznamu svolením zaznamenávané osoby, jelikož dochází k zásahu do osobní svobody člověka. Obsahuje však i prolomení tohoto pravidla,⁶¹ zejména v případech, kdy jsou záznamy využity k ochraně jiných práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob, či když někdo veřejně vystoupí v záležitostech veřejného zájmu. Stejně tak dosavadní dostupná judikatura dokládá, že zvukový záznam zachycující projevy, ke kterým dochází při výkonu povolání, při obchodní či veřejné činnosti, zpravidla nelze považovat za zaznamenání projevu osobní povahy,⁶² nelze se tedy dovolávat výše zmíněných ustanovení k ochraně osobnosti. Zároveň dovozuje nedůvodnost upřednostňování práva na ochranu osobnosti nahrávané osoby před právem slabší strany (v řešeném případě zaměstnance) na spravedlivý proces.⁶³

C.1.3 Průběh zápisu

Z audionahrávek ani jiných důkazů **nemohu potvrdit tvrzení stěžovatelek**, že se učitelky k dětem během zápisu chovaly nevhodně. Během zápisu prokazatelně panovala chvílemi napjatá atmosféra, nicméně musím konstatovat, že k ní přispělo chování obou stran. Incident s nevhodným napomenutím za napovídání, v důsledku kterého měl Z. Ž. přestat spolupracovat s učitelkou, není z audionahrávek možné prokázat. Díky audionahrávkám však **mohu potvrdit vyjádření učitelek** přítomných zápisu, že zástupkyně stěžovatelek a stěžovatelky do zkoušení občasné zasahovaly. S výsledky opakovaného přezkoušení stěžovatelky a jejich zástupkyně již souhlasily.

Díky audionahrávkám⁶⁴ zachycujícím zápis **mám za prokázané**, že učitelky hodnotící schopnosti a dovednosti dětí svá hodnocení po zásahu zástupkyně stěžovatelek změnilly.⁶⁵ Jelikož ředitel školy rozhodoval o (ne)přijetí dětí na základě

⁶¹ Ustanovení § 88 a následující občanského zákona.

⁶² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2005, sp. zn. 30 Cdo 64/2004, dostupný na: http://www.usoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/A932C08B6CE4E2B2C1257A4E006A9DE5?openDocument&Highlight=0.

⁶³ Nález Ústavního soudu ze dne 9. prosince 2014, sp. zn. II. ÚS 1774/14, dostupné na: <https://nalus.usoud.cz>.

⁶⁴ Zejm. nahrávky označené jako recording866487908, recording1739953860.

⁶⁵ Není již patrné, jak velký byl bodový rozdíl, jelikož původní záznamové archy učitelky zničily, a nejsou tak součástí spisové dokumentace.

jejich hodnocení, **je tento postup velmi nestandardní**. Z nahrávek však **není možné dovodit, že by tento přístup byl motivován snahou o znevýhodnění romských dětí**.

C.1.4 Kritéria pro přijetí k základnímu vzdělávání

Jedinými zákonnými kritérii pro přijímání k základní školní docházce jsou **věk v souladu s ustanovení § 36 odst. 3 školského zákona a trvalý pobyt dítěte ve školském obvodu**, který dítěti garantuje přednostní přijetí. Znamená to, že všechny „spádové děti“ v předškolním věku mají přednost před „nespádovými“. V této souvislosti musím konstatovat, že jakákoliv doplňující kritéria **musí ředitel školy volit velmi obezřetně** tak, aby nebyla diskriminační.

▪ Zveřejňování kritérií

Za prokázanou považuji skutečnost, že ředitel školy kritéria, dle kterých rozhodoval, nezveřejnil před zápisem, příp. s nimi neseznámil zákonné zástupce během zápisu. Domnívám se, že tímto ředitel **porušil jednu ze základních zásad správního řízení – zásadu předvídatelnosti** zakotvenou v § 2 odst. 4 správního řádu. V souladu s ustanovení § 46 odst. 1 školského zákona je společně s místem a dobou zápisu měl oznámit **způsobem v místě obvyklým**.

▪ Hlavní kritéria

Na prvním místě bych ráda zdůraznila, že hlavní kritéria ředitel formuloval velmi nevhodně. Jelikož se v první větě kritérií hovoří o „*dítěti s místem pobytu ve školském obvodu*“ a v druhé o „*dítěti, které má trvalý pobyt v obci bez spádové školy*“, může zákonný zástupce nabýt dojmu, že při rozhodování o přijetí bude rozlišováno mezi trvalým pobytem a místem, kde se dítě fakticky zdržuje. Tímto krokem by však ředitel rozšířil množinu „spádových dětí“ a přednostně přijímal, resp. zvýhodňoval širší okruh dětí, než mu přikazuje ustanovení § 36 odst. 7 školského zákona. Nemám za to, že ředitel jednal s tímto úmyslem, nicméně do **budoucna navrhuji v obou větách využít shodného označení, a to místa trvalého pobytu**.

Dále si dovoluji upozornit na výklad školského zákona,⁶⁶ který zdůrazňuje, že „*ředitel spádové školy je povinen nejprve rozhodnout o žádostech zákonných zástupců těchto („spádových“) dětí, přičemž není oprávněn rozhodnout o nepřijetí takového („spádového“) dítěte, ať už z jakéhokoliv důvodu, pokud nejvyšší povolený počet žáků uvedených v rejstříku škol a školských zařízení podle § 144 odst. 1 písm. e) a f) školského zákona jejich přijetí umožňuje. Povinnost přednostního přijetí těchto dětí má v daném případě přednost i před kompetencí ředitele školy vyplývající v § 164 odst. 1 písm. a) školského zákona*“.

Z kritérií využitých na Základní škole A. však není zřejmé, že „spádové děti“ budou mít vždy přednost před „nespádovými“, tedy i při uplatnění dalších kritérií. Naopak z nich lze vyvodit, že výsledky ředitel školy bude tvořit na základě prostého součtu bodů, čímž by došlo pouze ke zvýhodnění „spádových dětí“. Tento systém by

⁶⁶ KATZOVÁ, Pavla. *Školský zákon. Komentář*. 1. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2008. s. 191. ISBN 978-80-7357-421-3.

nemohl zaručit, že všechny „spádové děti“ budou přijaty, resp. že na jejich úkor nebude přijato „nespádové dítě“ se získáním většího počtu bodů dle doplňujících kritérií. Musím ale zároveň konstatovat, že **si ředitel školy byl vědom povinnosti přijmout přednostně „spádové děti“**. O tom svědčí seznam nepřijatých dětí obsažený v odvolacím spisu, ze kterého je zřejmé, že se až na třicátém devátém místě⁶⁷ umístilo dítě, které sice získalo vysoký počet bodů v testu školní zralosti, ale nesplnilo hlavní kritérium pro přijetí, a to spádovost.⁶⁸

Poté, co pověření pracovníci Kanceláře upozornili ředitele na formulační nevhodnost v bodech tři a čtyři dokumentu *Zápis do 1. tříd a zákonné normy* uveřejněného po zápisu na webových stránkách školy, ředitel odstranil slovo *především* z výše citovaných bodů. Tuto úpravu považuji za **dostatečnou**.

- **Doplňková kritéria**

Mám za prokázané, že jedno z kritérií ovlivňující přijetí či nepřijetí k povinné školní docházce na Základní škole A. bylo bodové hodnocení školní zralosti dětí. Školní zralost hodnotily přítomné učitelky na předem dohodnuté škále u jednotlivých úkolů. Škola tak využila svého postavení žádané školy a vybrala si žáky s nejlepšími předpoklady pro úspěšné zvládnutí školní docházky. Tento postup je zcela běžný v případě středního či vysokého školství. Za **neakceptovatelný jej však musím označit u základního vzdělání**, které má velmi odlišné postavení. Právo žáka na vzdělání zde splývá s jeho povinností plnit povinnou školní docházku. Na rozdíl od jiných typů škol mají základní školy vymezeny školské obvody. Z těchto důvodů žáci vykonávající povinnou školní docházku a děti hlásící se k ní **požívají vyšší míru ochrany než studenti vyšších typů škol. Stejně tak všechny „spádové děti“ mají stejnou úroveň právní jistoty co do přednostního přijetí.**

Ráda bych dodala, že **považuji za vhodné**, pokud škola na základě odborně vedeného zápisu poskytne rodiči objektivní zpětnou vazbu o schopnostech, dovednostech a znalostech dítěte⁶⁹ a připojí doporučení pro přípravu na školní docházku,⁷⁰ kterou dítě zahajuje zhruba půl roku po konání zápisu. **Využití hodnocení školní zralosti jako kritéria pro přijetí či nepřijetí dítěte je však nezákonné.**

Jsem si vědoma, že ředitel byl postaven do velmi nelehké situace, ve které se musel rozhodnout. Mám však za to, že **měl v první řadě kontaktovat zřizovatele a řešit s ním své kapacitní možnosti**. V této souvislosti a s ohledem na populačně silné ročníky nastupující aktuálně do základních škol bych ráda **apelovala na zřizovatele, aby kapacity jednotlivých škol nadále sledoval a ředitelům základních škol poskytl metodickou pomoc při řešení situací**, kdy jsou nuceni rozhodovat v případě přetlaku tzv. spádových dětí. **Nemohu akceptovat tvrzení zřizovatele, že se své povinnosti zajistit plnění povinné docházky pro všechny**

⁶⁷ Resp. 9. v seznamu nepřijatých dětí.

⁶⁸ Specifický postup v případě J. V. rozeberu dále.

⁶⁹ Zejména těch nezbytných pro přechod do školního prostředí.

⁷⁰ Konkrétně se může jednat o doporučení navázání spolupráce s logopedickou ambulancí či školským poradenským zařízením, vhodných cvičebnic, postupů procvičování určité schopnosti a dovednosti nebo osvojení konkrétní znalosti. S vědomím toho, že je povinností školy zákonného zástupce informovat o možnosti odkladu povinné školní docházky, také doporučení zvážení tohoto institutu.

„spádové děti“ dle ustanovení § 178 odst. 1 školského zákona zproští tím, že podporoval vydávání nezákonných rozhodnutí ředitele, kterými ředitel odmítl přijetí spádových dětí s odkazem na nedostatečnou kapacitu školy v konkrétním ročníku, nikoliv kapacitu zapsanou ve školském rejstříku. Stejně tak **nepovažují za dostatečné, že zřizovatel řediteli před zápisem doporučil, aby děti „nad limit“ odkázal na zbylé školy v rámci školského obvodu.**

Zároveň jsem šetřením zjistila, že ve školském obvodu jsou mezi jednotlivými školami značné rozdíly co do integrace romských žáků do vzdělávání a s tím souvisejícím vnímáním kvality školy veřejností. Proto bych ráda vyzvala **zřizovatele školy, aby se snažil podporovat školy s horší pověstí mezi rodičovskou veřejností a snažil se postupně snižovat rozdíly mezi jednotlivými školami ve školském obvodě. Zřizovateli školy zároveň doporučuji, aby uvažoval o důslednějším vymezení školských obvodů a související školské politiky,** která by se obdobným situacím snažila předcházet a zároveň by reagovala na problematiku vzniku segregovaných škol.

Jelikož školské předpisy neobsahují způsob řešení této situace, **považuji za nejvhodnější v obdobných případech přistoupit k výběru ze spádových dětí formou transparentního losování za přítomnosti zákonných zástupců dětí.**⁷¹ Jsem si vědoma, že ani toto řešení není ideální, nicméně je považuji za neobjektivnější řešení. Škola by však měla zákonné zástupce na tuto možnost upozornit před zápisem v rámci zveřejněných kritérií a rozhodnutí o nepřijetí „nevylosovaných“ dětí řádně a důkladně odůvodnit.

C.1.5 Přednostní přijetí dětí po odkladu školní docházky

Ze seznamu přijatých žáků dovozují, že děti zapsané po odkladu školní docházky z předchozího roku ředitel nebodoval dle výše uvedených kritérií⁷² a bez dalšího je přijal. To dokladuje také vyjádření ředitele.⁷³

Ze znění školského zákona **není možné dovodit**, že by dítě, jemuž ředitel odložil zahájení školní docházky, mělo nárok na přednostní přijetí do školy v následujícím školním roce, příp. bylo přijato k základní školní docházce s účinností od následujícího školního roku. V souladu s odbornou literaturou⁷⁴ i právním výkladem MŠMT⁷⁵ musím konstatovat, že je nezbytné, aby se zákonní zástupci dítěte, které má odloženou školní docházku, dostavili i v následujícím roce k zápisu k povinné školní docházce dle § 36 odst. 4 školského zákona, a to na jakoukoliv základní školu dle jejich výběru. A to jak v případě, kdy ředitel školy vydal pouze

---

⁷¹ Problematice se blíže věnuji ve své nedávné tiskové zprávě: Veřejný ochránce práv. Zápisy prvňáků pod tlakem – ředitelé musí zajistit rovnost dětí [on-line]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2015 [cit. 3. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2015/zapisy-prvnuaku-pod-tlakem-reditele-musi-zajistit-rovnost-deti/>.

⁷² Seznam přijatých žáků neobsahuje u těchto dětí žádné bodové ohodnocení.

⁷³ Děti s odkladem se sice dostavily k zápisu a mohly absolvovat test školní zralosti, jeho výsledky však byly pouze orientační a neměly vliv na rozhodování ředitele.

⁷⁴ Srov. RIGEL, Filip a kol. *Školský zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 210-212. ISBN 978-80-7400-550-3; KATZOVÁ, Pavla. *Školský zákon. Komentář*. 1. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2008. s. 193-197. ISBN 978-80-7357-421-3.

⁷⁵ MŠMT. K rozhodování ředitele základní školy o odkladu povinné školní docházky [on-line]. Praha: MŠMT, 2005 [cit. 1. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/zakladni-vzdelavani>.

rozhodnutí o odkladu školní docházky, tak i v případě, kdy zákonní zástupci dítěte nejprve požádali o přijetí a teprve po vydání kladného rozhodnutí požádali o odklad školní docházky, kterému ředitel školy také vyhověl.

Ředitel školy tedy nepostupoval správně, pokud děti s odkladem školní docházky z předchozího roku nepodrobil stejným kritériím jako ostatní děti. Tímto postupem ředitel školy porušil zásadu předvídatelnosti správního řízení (ustanovení § 2 odst. 4 správního řádu⁷⁶) a zásadu procesní rovnosti (ustanovení § 7 odst. 1 správního řádu). Odkazem na webové stránky školy zobrazující výsledky zápisů pro školní rok 2015/2016⁷⁷ mám za prokázané, že se nejednalo o exces v rozhodování, ale ustálenou praxi ředitele.

C.1.6 Průtahy v řízení

Z vyjádření ředitele je patrné, že po obdržení spisu od krajského úřadu záměrně čekal na oznámení zákonných zástupců dříve přijatých žáků, že děti do školy nenastoupí, resp. přestoupí na jinou školu, a teprve v návaznosti na tyto úkony vydal nová rozhodnutí o přijetí, která odůvodnil uvolněním kapacity v důsledku odhlášení dříve přijatých žáků.⁷⁸ V souladu se zásadou rychlosti správního řízení zakotvenou v ustanovení § 71 správního řádu je správní orgán povinen vydat rozhodnutí bez zbytečného odkladu, příp. do třiceti, resp. šedesáti dnů. To platí i v případě, že správnímu orgánu věc vrátí odvolací orgán. Ani v tomto konkrétním případě, ve kterém se délka průtahů v řízení pohybuje v řádu několika dnů, **nemohu tento postup ředitele tolerovat.** V potaz je totiž nutno vzít právní zájem účastníků správního řízení a nejistotu spojenou s vyčkáváním na rozhodnutí o tak zásadní věci, jakou právo na vzdělávání bez výhrad je.

Do budoucna proto upozorňuji, že postup zvolený ředitelem školy, tedy vyčkávání na žádost o přestup dříve přijatých dětí na jinou školu, není v souladu s právními předpisy.

C.2 Specifické postavení J. V.

V případě J. V. spatřuji **další pochybení ředitele školy**, a to hned ve dvou případech. První souvisí s nejasností⁷⁹ ohledně trvalého pobytu chlapce, druhá se zastoupením chlapce.

C.2.1 Trvalý pobyt

Je pravdou, že ředitel školy disponoval dvěma odlišnými adresami místa trvalého pobytu chlapce, z čehož jedna byla mimo školský obvod. Ředitel školy proto

---

⁷⁶ Odborná literatura ji nazývá také jako zásadu oprávněné důvěry v postup orgánů veřejné správy. Podstatou je, „aby při rozhodování skutkové shodných nebo podobných případů nevznikaly nedůvodné rozdíly.“

⁷⁷ Žáci přijatí do prvních tříd ve školním roce 2015/2016 [on-line]. Ostrava: Základní škola A., 2015. [cit. 10. 3. 2015].

⁷⁸ Krajský úřad spis řediteli vrátil dne 10. dubna 2014. V případě Z. Ž. ředitel rozhodl dne 30. května 2014, v případě J. V. 5. června 2014.

⁷⁹ Zároveň není možné stěžovatelce připisovat k tíži, že škole oznámila dvě odlišné adresy. V *Žádosti o přijetí dítěte k základnímu vzdělávání* (č. j. SŘ/16/2014ŘŠ) je patřičná kolonka označena jako „místo trvalého pobytu“, v *Dotazníku pro rodiče* pak „bydliště“. Zmíněné názvosloví je nejednoznačné také v zákonech, proto výklad stěžovatelky lze pochopit.

pochybil, poněvadž před vydáním rozhodnutí o nepřijetí nevyzval zákonného zástupce chlapce k upřesnění místa trvalého pobytu v souladu s ustanovení § 50 správního řádu. Musím souhlasit s krajským úřadem, že ředitel tím porušil také ustanovení § 27 odst. 1 správního řádu, jelikož v důsledku nezajištění všech podkladů nezbytných k vydání rozhodnutí v něm špatně identifikoval chlapce (účastníka řízení).

Řediteli již nemohu vytýkat, že pořadí nepřijatých dětí nezměnil ani poté, co zjistil, že chlapec nemá trvalý pobyt ve školském obvodu. V této době již probíhalo řízení o odvolání, ve kterém měly být tyto souvislosti zohledněny. Zmíněný postup ale mohl chlapce zvýhodnit v případě, kdy by ředitel školy dodatečně nabízel uvolněná místa dle pořadí, ve kterém se děti umístily.

Považuji za nezbytné dodat, že v případě, že by ředitel školy ověřil místo trvalého pobytu chlapce a považoval by ho za „nespádové dítě“, bylo by možné rozhodnutí o nepřijetí odůvodněné kapacitními možnostmi školy považovat za dostatečné.

C.2.2 Pěstounská péče

V případě svěřením dítěte do pěstounské péče přebírá pěstoun, neurčí-li soud jinak, v souladu s ustanovením § 958 a následujícího občanského zákoníku pouze tzv. osobní péči o dítě. Rodičům zůstávají vůči dítěti i nadále práva a povinnosti z rodičovské odpovědnosti,⁸⁰ tedy i povinnost zajistit vzdělání dítěte.⁸¹ Nadto je volba vzdělání považována dle ustanovení § 877 odst. 2 občanského zákoníku za významnou záležitost, která přísluší pouze rodičům, v případě neshod mezi rodiči soudu,⁸² zatímco pěstoun „je povinen a oprávněn rozhodovat jen o běžných záležitostech dítěte“.

Mám za prokázané, že ředitel školy **musel vědět** o skutečnosti, že stěžovatelka je chlapcovou pěstounkou, a tedy nemohla bez dalšího zastupovat chlapce v řízení o přijetí. Na základě těchto souvislostí musím konstatovat, že **ředitel školy pochybil, když v rámci správního řízení po stěžovatelce nepožadoval doložení rozhodnutí o svěřením do pěstounské péče a souhlas rodičů s volbou základní školy**, příp. rozsudek soudu, ze kterého by byla patrná úprava výkonu rodičovských práv ve prospěch stěžovatelky či nahrazení souhlasu rodičů soudem.

C.3 Rovný přístup ke vzdělání a zákaz diskriminace

Vzhledem k tomu, že stěžovatelky namítají ve svém podání diskriminaci, ráda bych se vyjádřila také k této problematice. **Přímou diskriminací** se dle ustanovení § 2 odst. 3 zákona č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a právních prostředcích ochrany před diskriminací (antidiskriminační zákon), ve znění zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, rozumí takové jednání včetně opomenutí, **kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě než s jinou osobou ve srovnatelné situaci**. K takovému méně příznivému zacházení přitom musí docházet z **jednoho či více**

⁸⁰ Ustanovení § 960 odst. 1 občanského zákona.

⁸¹ Ustanovení § 858 občanského zákona.

⁸² Ustanovení § 877 občanského zákona.

tzv. diskriminačních důvodů výslovně vyjmenovaných v antidiskriminačním zákoně. Mezi nimi se nachází i **etnický původ**.

Aby byly naplněny znaky diskriminace ve smyslu antidiskriminačního zákona, musí k takovému znevýhodňujícímu jednání docházet v **oblasti spadající do věcné působnosti antidiskriminačního zákona**. V daném případě se jedná o **přístup ke vzdělání a jeho poskytování**.⁸³

Vedle přímé diskriminace zákon definuje i **diskriminaci nepřímou**. Tou se ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 antidiskriminačního zákona rozumí takové jednání, které se opírá o určité ustanovení, kritérium či praxi, jež se na první pohled jeví jako neutrální, ale ve svém důsledku znamená pro nositele diskriminačního kritéria znevýhodnění oproti ostatním. O nepřímou diskriminaci se nejedná, pokud takové zdánlivě neutrální ustanovení, kritérium či praxi lze odůvodnit legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné.

V souvislosti s řešeným problémem je ještě vhodné zdůraznit, že antidiskriminační zákon jako jednu z dalších forem diskriminace uvádí **pokyn k diskriminaci**, který vymezuje⁸⁴ jako:

„chování osoby, která zneužije podřízeného postavení druhého k diskriminaci třetí osoby“.

Antidiskriminační zákon⁸⁵ za diskriminaci považuje také **obtěžování**, které definuje jako:

„nežádoucí chování související s důvody uvedenými v § 2 odst. 3, jehož záměrem nebo důsledkem je snížení důstojnosti osoby a vytvoření zastrašujícího, nepřátelského, ponižujícího, pokořujícího nebo urážlivého prostředí, nebo které může být oprávněně vnímáno jako podmínka pro rozhodnutí ovlivňující výkon práv a povinností vyplývajících z právních vztahů.“

Zákaz diskriminace obsahuje také školský zákon v ustanovení § 2 odst. 1 písm. a) jako jednu ze základních zásad vzdělávání:

„Vzdělávání je založeno na zásadách (...) rovného přístupu každého státního občana České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana“.

Mezi cíle vzdělávání dle ustanovení § 2 odst. 2 školského zákona patří mimo jiné i pochopení a uplatnění zásad demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod spolu s odpovědností a smyslem pro sociální soudržnost a utváření vědomí národní a státní příslušnosti a respektu k etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identitě každého.

---

⁸³ Ustanovení § 1 odst. 1 písm. i) antidiskriminačního zákona.

⁸⁴ Ustanovení § 4 odst. 4 antidiskriminačního zákona.

⁸⁵ Ustanovení § 2 odst. 2 v souvislosti s ustanovení § 4 odst. 1 antidiskriminačního zákona.

C.3.1 Hodnocení námitky diskriminace

Z výroků ředitele mám za prokázané, že chtěl regulovat počet romských žáků na škole tak, aby jejich počet nepřesáhl pro něj „ideální počet“ k integraci, tj. čtyř až pěti romských žáků na třídu. Ředitel svá tvrzení uvedl také v rámci jednání s pověřenými pracovníky Kanceláře a v rozhovoru se zástupkyní stěžovatelek zaznamenaném na audionahrávce. Nesouhlasím proto s jeho tvrzením, že výroky byly vytrženy z kontextu delšího telefonického rozhovoru. Ať již pohnutka k tomuto jednání byla jakákoliv, domnívám se, že **za méně příznivé zacházení ve smyslu ustanovení § 2 odst. 3 antidiskriminačního zákona je možné považovat právě úmysl ředitele regulovat počet dětí z jedné skupiny (romské děti), zatímco u druhé skupiny (děti neromského etnika) tento záměr neměl.**

Pro konstatování přímé diskriminace je nezbytné identifikovat tzv. komparátora, „*tedy subjekt, s nímž se srovnává osoba, se kterou bylo méně příznivě zacházeno*“.⁸⁶ Vymezení komparátora hraje velmi výraznou roli zejména z důvodu, „*že umožňuje určit, zda byl diskriminační důvod skutečně tím faktorem, jenž ovlivnil rozhodování diskriminátora*“.⁸⁷ Pokud za komparátora označím děti neromského etnika, které ředitel školy neměl v úmyslu nikterak regulovat, jednoznačně mohu konstatovat, že etnický původ (tedy zakázaný diskriminační důvod v souladu s ustanovením § 2 odst. 3 antidiskriminačního zákona) je právě tím faktorem, na základě kterého ředitel⁸⁸ zacházel s dětmi stěžovatelek odlišně než s jinými dětmi. Komparátor by zároveň měl nastavovat jistý standard zacházení – v našem případě rovný přístup ke vzdělání bez jakéhokoliv znevýhodnění v podobě kvótního přístupu. Tedy i z tohoto pohledu koncepce přímé diskriminace ob stojí.

Není mi známo, že by se skutkově obdobným problémem již zabýval soud. Analogicky však lze uvést rozsudek Soudního dvora Evropské unie v případě Feryn.⁸⁹ Jedná se o případ, kdy belgický úřad pro rovné zacházení žaloval ředitele společnosti Feryn, který hledal montéry, ale nechtěl přijmout „osoby cizího původu“. Soudní dvůr Evropské unie, kterému byla v této věci položena předběžná otázka, došel k závěru, že skutečnost, že **zaměstnavatel veřejně prohlásí, že nepřijme zaměstnance určitého etnického nebo rasového původu**, je zjevně takové povahy, že může skutečně odradit některé uchazeče od toho, aby se přihlásili, a tudíž představuje překážku jejich přístupu na trh práce, **zakládá přímou diskriminaci** při náboru ve smyslu směrnice 2000/43/ES.⁹⁰ Existence takové přímé diskriminace **nepředpokládá existenci konkrétního stěžovatele**, který tvrdí, že se stal obětí takové diskriminace.

---

⁸⁶ BOUČKOVÁ, Pavla a kol. *Antidiskriminační zákon. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 134. ISBN 978-80-7400-315-8.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ V souladu s výše uvedenou citací „diskriminátor“.

⁸⁹ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 10. července 2008, ve věci C-54/07, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding proti Firma Feryn NV. Dostupné z: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=67586&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4731622>

⁹⁰ Směrnice Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ.

Z dané judikatury je možné vycházet i s ohledem na to, že citovaná směrnice Rady Evropy se vztahuje i na oblast vzdělávání.⁹¹ Jestliže ředitel explicitně a opakovaně uvedl, že hodlá regulovat počet romských žáků ve škole, s přihlédnutím k uvedeným závěrům Soudního dvora Evropské unie již samo toto tvrzení **naplňuje znaky přímé diskriminace** a není podstatné prokazovat, zda záměr ředitele měl faktický dopad na konkrétní dítě/děti.

Jak vyplynulo z šetření, na konkrétní dítě/děti mohl deklarovaný cíl (regulace počtu romských žáků) dopadnout v důsledku uplatněných opatření, která jsou na první pohled zdánlivě neutrální. **Taková opatření by sama o sobě mohla naplnit definici nepřímé diskriminace. Ovšem deklarovaný záměr a prostředky zvolené k jeho dosažení je nutné posuzovat jako jeden skutek.** Vzhledem k tomu, že ve světle judikatury SDEU je samotné prohlášení deklarující snahu o regulaci romských žáků přímou diskriminací, **představuje též praktická realizace této snahy, byť prostřednictvím na první pohled neutrálních opatření, diskriminaci přímou nikoliv nepřímou.**

S ohledem na ustanovení § 133a písm. b) občanského soudního řádu by v případě uplatnění námitky diskriminace u soudu byl žalovaný (tedy škola) povinen dokázat, že nedošlo k porušení zásady rovného zacházení. V rámci **tzv. sdíleného důkazního břemene** by tedy škola musela ustát nejen souhrnnou námitku diskriminace, ale i její dílčí projevy:

- využití testu školní zralosti jako kritéria přijímání dětí k povinné školní docházce a jeho možné dopady na děti z minoritních skupin,
- přednostní přijímání dětí s odkladem školní docházky z předchozího školního roku,
- výroky ředitele o nutnosti regulace počtu romských dětí ve třídě.

I pokud by ředitel školy unesl důkazní břemeno, a vyvrátil tak námitku přímé diskriminace, stále by se musel vypořádat s opatřeními, která sama o sobě (tj. i bez uvedených výroků) mohou naplňovat definici diskriminace nepřímé.

Jedním z uvedených zdánlivě neutrálních opatření, jež mohou být nepřímo diskriminační, je test školní zralosti. Z mého šetření jednoznačně nevyplynulo, že by test školní zralosti obsahoval kulturně nekorektní prvky, které by mohly děti romského etnika znevýhodnit. Jsou mi známy pouze dvě⁹² romské děti, které testem školní zralosti úspěšně⁹³ prošly, zatímco zbylé ředitel přijal přednostně po odkladu školní docházky, tj. bez bodování. Tato fakta naznačují, že romské děti se s testem vypořádaly hůře než ostatní děti. Neznám ale etnickou příslušnost zbylých nepřijatých dětí a nepřísluší mi ji nikterak zjišťovat, proto **nemohu konstatovat, že by v důsledku posuzování školní zralosti byly hromadně diskriminovány romské děti.** Dovolím si však předjímat, že v případě, že se stěžovatelky rozhodnou obrátit na soud, bude pro posouzení diskriminační námitky doložení etnicity zbylých

---

⁹¹ Článek 3 odst. 1 písm. g).

⁹² Přičemž v případě jednoho dítěte se tvrzení ředitele školy a zástupkyně stěžovatelek rozcházejí.

⁹³ Tedy s vyšším bodovým ziskem a následným přijetím k povinné školní docházce.

nepřijatých dětí významné (návrhem svědecké výpovědi zákonných zástupců nepřijatých dětí a jejich sebeidentifikací před soudem).

K nezákonnosti přednostního přijímání dětí po odkladu školní docházky z předchozího školního roku jsem se vyjádřila výše. Ráda bych však dodala, že pro posouzení diskriminačního jednání hraje skutečnost, že ředitel znal etnickou příslušnost dětí s odkladem,⁹⁴ velmi podstatnou roli. Fakt, že osm z devíti dětí s odkladem školní docházky bylo romských, mohl ředitele vést k větší obezřetnosti při přijímání dalších dětí, resp. k intenzivnějšímu projevu regulace přijímaných romských dětí.

Na tomto místě bych zároveň ráda doplnila, že v rámci mého šetření se **neprokázalo, že by ředitel školy naváděl učitelky přítomné zápisu, resp. jim udělil pokyn k diskriminaci (v souladu s ustanovením § 4 odst. 4 antidiskriminačního zákona) spočívající v méně příznivém hodnocení výkonu romských dětí u školního zápisu.**

V případě, že by soud v rozporu s mým tvrzením nekonstatoval přímou diskriminaci, musel by se vypořádat s výroky ředitele také z pohledu možného naplnění zákonných znaků obtěžování (v souladu s ustanovením § 4 odst. 1 antidiskriminačního zákona). Výroky ředitele mohli děti i jejich zákonní zástupci oprávněně pociťovat jako útok na jejich důstojnost, zastrašování či ponižování.

D - Závěry

Závěrem bych ráda zdůraznila, že **jsem si vědoma nelehkosti úkolu**, před který byl ředitel Základní školy A. při rozhodování o přijetí žáků k povinné školní docházce vystaven. Uvědomuji si, že celá situace vznikla v důsledku velkého zájmu rodičů o studium jejich dětí právě na této škole, z čehož je zcela patrné, že škola odvádí dlouhodobě kvalitní práci.

Ředitele školy si dovoluji vyzvat k tomu, aby pro podporu inkluzivního vzdělávání využíval podpůrná opatření, jež se osvědčila na jiných školách. Jako nejúčinnější spatřuji zřízení přípravné třídy, zajištění romských asistentů, asistentů pedagoga, doučování či spolupráci s neziskovými organizacemi.

Na základě výše popsaných zjištění jsem ve smyslu ustanovení § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv dospěla k přesvědčení, že se ředitel Základní školy A. **dopustil pochybení** spočívajícího ve vydání nezákonných rozhodnutí ve věci dětí stěžovatelek. Při rozhodování o (ne)přijetí byla uplatňována kritéria, která nemají oporu ve školském ani jiném zákoně. V rámci svého šetření jsem zároveň narazila na dílčí pochybení ředitele školy. Jedná se o nezveřejnění kritérií, na základě kterých rozhodoval o (ne)přijetí, upřednostňování dětí s odkladem školní docházky z předchozího roku, nezjištění souhlasu zákonných zástupců J. V. a neověření místa jeho trvalého pobytu.

---

⁹⁴ Osm z devíti dětí bylo romského etnika.

Na základě podrobného vyhodnocení případu vyvozují, že jednání ředitele, zejména uplatňování testu školní zralosti, přednostní přijímání dětí s odkladem školní docházky a výroky o nutnosti regulace romských dětí, **naplňuje znaky přímé diskriminace v souladu s ustanovení § 2 odst. 3 antidiskriminačního zákona.**

Zprávu o šetření zasílám řediteli Základní školy A. Mgr. A. B. a žádám, aby se v zákonné lhůtě 30 dnů od jejího doručení **vyjádřil ke zjištěným pochybením a informoval mě o přijatých opatřeních k nápravě.** Zpráva shrnuje mé dosavadní poznatky, které mohou být podkladem pro závěrečné stanovisko.

Zprávu zasílám rovněž zástupkyni stěžovatelek, zřizovateli Základní školy A., konkrétně starostce městského obvodu Slezská Ostrava MVDr. Barboře Jelonkové, a na vědomí řediteli Krajského úřadu Moravskoslezského kraje Ing. Tomáši Kotyzovi.

Mgr. Anna Š a b a t o v á, Ph.D., v. r.
veřejná ochránkyně práv
(zpráva je opatřena elektronickým podpisem)